

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.20>

ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ СТИМУЛЮВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ерфан В.,*кандидат економічних наук, доцент,**доцент кафедри економічної теорії**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»***Кольцов Ю.,***аспірант,**ПЗВО «Карпатський університет імені Августина Волошина»*

Ерфан В., Кольцов Ю. Економічна стратегія стимулювання регіонів України у післявоєнний період.

Післявоєнне економічне відновлення регіонів України – це складний і багатогранний процес, який включає в себе ряд заходів та стратегій. Ці шляхи можуть відрізнитися залежно від конкретного регіону, його потреб і можливостей, а також політичної ситуації в країні. Однак ключові напрямки для післявоєнного економічного відновлення регіонів України: інфраструктурний розвиток, де регіони повинні інвестувати в розвиток та модернізацію інфраструктури, включаючи дороги, залізниці, порти, аеропорти та комунікації, що сприятиме поліпшенню умов для бізнесу та підвищенню конкурентоспроможності регіону; підтримка малих та середніх підприємств може стати джерелом нових робочих місць і стимулювати економічний розвиток регіонів. Зокрема, це може включати в себе фінансову підтримку, навчання та консультації для підприємців; розвиток освіти та науки важливі для створення кваліфікованої робочої сили і розвитку інноваційних технологій, що можуть збільшити конкурентоспроможність регіону; підтримка сільськогосподарського сектору для багатьох регіонів України, а саме інвестиції в розвиток сільськогосподарського сектору можуть покращити якість життя сільського населення та забезпечити продовольчу безпеку; привабливості іноземних інвестицій, тобто сприятливе інвестиційне середовище, щоб привабити іноземні інвестори, які могли б вкласти в регіональну економіку; соціальна політика, включаючи підтримку вразливих груп населення та підвищення якості життя громадян; регіональна співпраця між різними регіонами та місцевими владами може сприяти обміну досвідом і ресурсами для спільного розвитку.

Ці шляхи можуть бути поєднані в різних комбінаціях, в залежності від потреб та можливостей конкретного регіону. Однак успішне післявоєнне

економічне відновлення вимагає спільних зусиль уряду, бізнесу та громадськості.

Ключові слова: збитки, повоєнна відбудова України, стратегія стимулювання регіонів.

Erfan V., Koltsov Yu. Economic strategy to stimulate the regions of Ukraine in the post-war period.

The post-war economic recovery of Ukraine's regions is a complex and multifaceted process that includes a number of measures and strategies. These paths may differ depending on the particular region, its needs and capabilities, and the political situation in the country. However, the key areas for the post-war economic recovery of Ukraine's regions are: infrastructure development, where regions should invest in the development and modernization of infrastructure, including roads, railways, ports, airports and communications, which will improve the business environment and increase the region's competitiveness; support for small and medium-sized enterprises can be a source of new jobs and stimulate economic development in the regions. This may include financial support, training and advice for entrepreneurs; development of education and science is important for creating a skilled workforce and developing innovative technologies that can increase the competitiveness of the region; support for the agricultural sector for many regions of Ukraine, namely investments in the development of the agricultural sector can improve the quality of life of the rural population and ensure food security; attracting foreign investment, i.e. a favorable investment environment that regional cooperation between different regions and local authorities can facilitate the exchange of experience and resources for joint development.

These ways can be combined in various combinations, depending on the needs and capabilities of a particular region. However, a

successful postwar economic recovery requires joint efforts of the government, business, and the public.

Key words: losses, post-war reconstruction of Ukraine, regional incentive strategy.

Постановка проблеми. Початок 21 століття став періодом, коли Україна стикнулася з численними випробуваннями, які вимагали від держави та суспільства дорослості та стійкості. Помаранчева революція 2004-2005 років, Революція Гідності в 2013-2014 роках, агресія росії та тимчасова окупація Криму та частини Донецької та Луганської областей в 2014 році, а також велика війна росії, спрямована на руйнування України в 2022 році, усі ці події відзначалися певними можливостями, але переважно створювали нові виклики та призводили до несподіваних втрат.

Загалом, ці випробування сильно вплинули на всі аспекти внутрішньої політики України, зокрема державної регіональної політики. Крім традиційних викликів, які стояли перед Україною перед війною, з'явилися нові, які раніше не розглядалися через їх малу ймовірність, але тепер вони стали ключовими та впливатимуть на Україну та її регіони ще довгий час.

Розвиток будь-якої країни залежить від численних факторів, включаючи суверенітет на території, демографічну ситуацію, стан національної економіки та розвиток інфраструктури, яка з'єднує країну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Задача дослідження активізації економічної стратегії стимулювання економічного розвитку регіонів є предметом вивчення багатьох вчених, як українських, так і з-за кордону. Свій вагомий внесок у вирішення цієї проблеми зробили такі науковці, як Є.І. Бойко, В.Н. Василенко, В.М. Геєць, М.І. Долішній, В.Й. Ерфан, І.О. Іртищева, О.С. Поважний, В.І. Копитко, А.Ф. Мельник, Я.О. Побурко, Б.О. Язлюк та інші. У їх роботах були сформульовані методологічні й організаційні принципи створення, структурування, використання й відтворення економічного розвитку регіону. Однак для більш глибокого розуміння питань, пов'язаних із метою дослідження економічного розвитку регіонів, необхідно додаткове вивчення особливостей управління сталим економічним розвитком регіонів.

Мета дослідження: пошук та аналіз існуючих стратегій економічного стимулювання регіонів України в післявоєнний період.

Результати дослідження. На основі аналізу об'єктивної ситуації, визначення внутрішніх переваг та обмежень, врахування можливих ризиків/загроз зовнішнього характеру, компетентні на те органи влади держави формують та реалізують свої політики.

Відтак, розробка нової політики щодо регіонального економічного розвитку потребує такого

всебічного аналізу та оцінки нинішньої ситуації, яка пов'язана з війною та її впливом на ситуацію в Україні в цілому та у регіонах і територіальних громадах.

Автори виокремили ключову економічну стратегію стимулювання регіонів України в післявоєнний період, яка може включати ряд заходів і програм для сприяння розвитку кожного регіону та забезпечення його інтеграції в загальнонаціональний економічний розвиток. Ось деякі ключові складові такої стратегії:

1. Інфраструктурний розвиток: забезпечення розвитку транспортної, комунікаційної та енергетичної інфраструктури в регіонах, що включає покращення стану доріг, залізниць, місцевих аеропортів, створення доступу до сучасних технологій і електроенергетичних систем. Інфраструктурний розвиток є однією з ключових складових економічної стратегії стимулювання регіонів України в післявоєнний період. Інфраструктура включає в себе фізичні споруди, системи та мережі, які необхідні для функціонування суспільства та економіки. Розвиток інфраструктури в регіонах має наступні ключові аспекти:

- розвиток доріг, автомагістралей, залізниць, водних шляхів і аеропортів, що покращує сполучення регіонів як між собою, так і з іншими частинами країни та світом. Забезпечення якісної та безпечної транспортної інфраструктури сприяє розвитку міжрегіональної та міжнародної торгівлі, а також зменшує витрати на транспортування товарів і послуг;

- розвиток місцевих систем водопостачання, каналізації, електропостачання, газопостачання і тепlopостачання. Забезпечення належного функціонування цих систем покращує якість життя громадян, сприяє розвитку підприємств і підвищенню їх конкурентоспроможності;

- розвиток електроенергетичних систем та джерел альтернативної енергії, таких як вітро- та сонячні електростанції. Це сприяє забезпеченню стабільності енергопостачання та сприяє переходу до більш сталої та екологічної енергетики;

- розвиток телекомунікаційної інфраструктури, включаючи доступ до швидкого Інтернету та сучасних засобів зв'язку. Це є важливим для розвитку інформаційного суспільства та цифрової економіки [4].

Потреби України у фінансуванні для реконструкції та відновлення дійсно вражають своєю величезністю. За даними, які досліджено та проаналізовано, загальна сума становить 411 млрд. доларів США, що є значною величиною, і безпрецедентною для світу. В цьому контексті важливо співпрацювати з міжнародними партнерами, донорами та інвесторами, щоб забезпечити фінансування на такий амбітний процес відновлення.

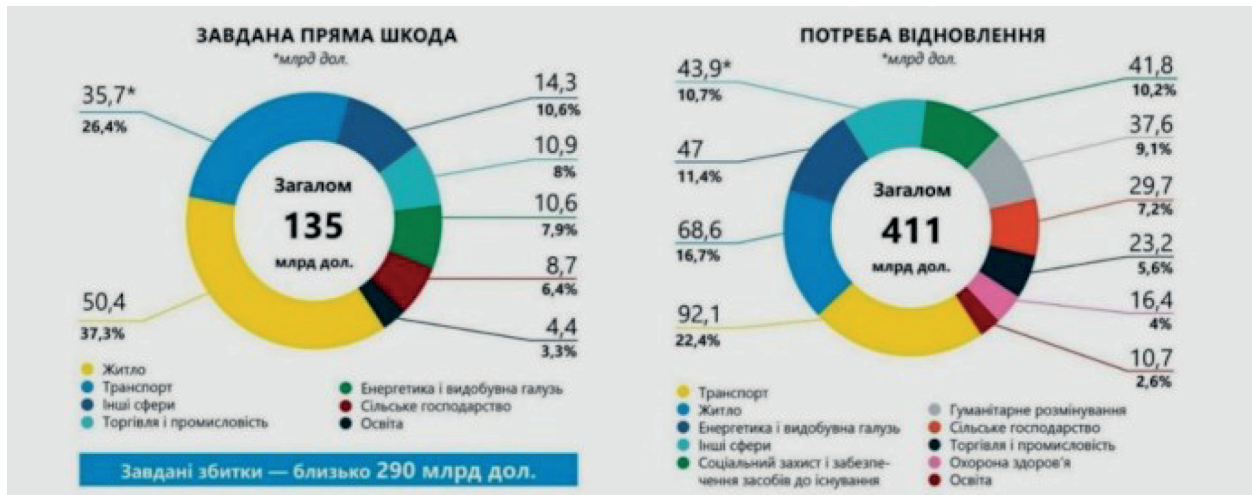

Рис.1 Фінансування Української відбудови (за результатами RDNA2)

Джерело: [6]

Згідно з інформацією на 2023 рік, найважливіші термінові потреби України оцінюються в 14 млрд. доларів США. Ці кошти мають бути витрачені на різні проекти, включаючи відновлення енергетичної і житлової інфраструктури, розмінування, підтримку критично важливої і соціальної інфраструктури та базових послуг для найбільш вразливих верств населення. Забезпечення фінансування для таких проектів є надзвичайно важливим для відновлення та подолання наслідків конфлікту та кризи в Україні [6].

Українці за кордоном оцінюються в різних діапазонах від 4 до 7 мільйонів людей. За даними Міністерства економіки, протягом наступного десятиліття необхідно привернути ще 4,5 мільйона працездатних осіб на внутрішній ринок праці, щоб забезпечити необхідне економічне зростання, як мінімум на рівні 7% щорічно. Ця задача стає надзвичайно важкою.

Згідно з дослідженням Центру економічного відновлення, якщо половина з 5 мільйонів українців, які зараз перебувають за кордоном, не повернуться, то протягом 10 років ВВП України втратить 113 мільярдів доларів США.

Світовий банк надає понад 18 мільярдів доларів США екстреного фінансування, включаючи зобов'язання та гарантії донорів, з метою допомогти Україні подолати руйнівні наслідки війни для її народу та економіки. З цієї суми понад 16,4 мільярди доларів США вже було спрямовано до України. Підтримка від Міжнародного валютного фонду (МВФ) також є значущою для стабілізації економічної ситуації в країні [6].

Отож, інфраструктурний розвиток допомагає забезпечити необхідні умови для економічного зростання, створення робочих місць і поліпшення якості життя в регіонах. Важливо ретельно планувати та виконувати інфраструктурні проекти, брати до уваги потреби регіонів і забезпечувати

ефективне використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей розвитку.

2. Розвиток промисловості: підтримка розвитку промисловості в регіонах шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та надання пільг підприємствам, що розташовані в регіонах. Зокрема, це може включати стимулювання розвитку обробної промисловості, легкої промисловості та високотехнологічних секторів. Розвиток промисловості є важливою складовою економічної стратегії стимулювання регіонів України в післявоєнний період. Промисловість грає значущу роль в господарському розвитку країни, створюючи робочі місця, забезпечуючи виробництво товарів та послуг, і сприяючи зростанню валового внутрішнього продукту (ВВП). Розвиток промисловості в регіонах включає такі ключові аспекти:

- залучення інвестицій у регіони шляхом створення сприятливого інвестиційного середовища. Це може включати спрощення бюрократичних процедур, надання пільг і підтримки для інвесторів, а також створення правового каркасу для захисту їхніх прав;

- підтримка малих і середніх підприємств є важливою, оскільки ці підприємства можуть створювати робочі місця та сприяти місцевому економічному розвитку. Це може включати фінансову підтримку, доступ до кредитів та бізнес-підтримку для них;

- впровадження нових технологій та інновацій у виробництво для підвищення продуктивності і конкурентоспроможності підприємств. Це може включати створення дослідницьких та розробних центрів, підтримку стартапів та розвиток високотехнологічних галузей;

- розвиток спеціалізованих секторів промисловості, які мають конкурентні переваги в регіоні. Також важливо диверсифікувати економіку, щоб зменшити ризики та залежність від конкретних галузей;

– забезпечення навчання та підготовки кадрів для виробництва, що відповідає сучасним вимогам;

– співпраця між підприємствами та установами в регіоні для об'єднання ресурсів та спільного вирішення економічних завдань [3].

В умовах повномасштабної війни, державні органи вживають різноманітні заходи для зменшення негативних наслідків втрат частини індустріального потенціалу, полегшення умов господарської діяльності та бізнесу в умовах військових ризиків. Також ставляться завданням лібералізація зовнішньої торгівлі, сприяння євроінтеграційним процесам, і забезпечення енергетичної стійкості як для промисловості, так і для населення.

Значні втрати в індустріальному секторі східних та південних областей України і постійна загроза подальших руйнувань підкреслюють важливість проблеми релокації виробничих потужностей. На кінець листопада 2022 року, за програмою релокації, 772 підприємства вже перемістилися в безпечні регіони, із них 605 відновили свою роботу на нових майданчиках. Ще 261 компанія шукала відповідну локацію та засоби для транспортування. Загалом, 30,2% релокованих підприємств належать до сфери переробної промисловості. Місцеві влади активно долучаються до пошуку земельних ділянок для підприємств, а також надають підтримку в розселенні працівників та організації логістики [2].

Отже, розвиток промисловості в регіонах допомагає створити робочі місця, підняти доходи місцевого населення, покращити інфраструктуру і зробити регіони більш конкурентоспроможними на ринку. Така стратегія сприяє загальному розвитку країни та зменшенню економічних нерівностей між регіонами.

3. Розвиток сільського господарства: підтримка розвитку сільського господарства та сільських територій для забезпечення продовольчої безпеки та збільшення виробництва сільськогосподарської продукції. Розвиток сільського господарства є важливою складовою економічної стратегії стимулювання регіонів України в післявоєнний період. Сільське господарство грає важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, створенні робочих місць, підтримці сільських територій і розвитку регіональних економік. Розвиток сільського господарства в регіонах включає такі ключові аспекти:

– сприяння розвитку малих і середніх сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств і сільськогосподарських кооперативів. Це може включати фінансову підтримку, навчання, консультації та доступ до ринків;

– забезпечення сільськогосподарським підприємствам доступу до фінансування, щоб вони могли інвестувати в покращення і розвиток свого

виробництва;

– сприяння розвитку сільського туризму та інших сільськогосподарських діяльностей, які можуть створювати додаткові джерела доходу для місцевих громад;

– забезпечення сталого використання природних ресурсів і охорону навколишнього середовища, щоб підтримувати якість ґрунтів і водних ресурсів для майбутніх поколінь;

– покращення сільських доріг, забезпечення доступу до водопостачання, каналізації та електропостачання, щоб покращити умови для життя та роботи сільського населення;

– підтримка дослідницьких проектів і інновацій в агропромисловому секторі для підвищення продуктивності і якості виробництва [2].

У світлі сучасних глобальних викликів суспільства важливим трендом у соціально-економічній політиці на міжнародному та національному рівнях розвинених країн є концепція сталого розвитку. Ця концепція передбачає рівновагу між економічним, екологічним та соціальним вимірами розвитку. Ураховуючи, що в Україні сільське населення становить 31% загального населення, а сільськогосподарські угіддя охоплюють 70% земельної площі країни, сталість розвитку сільських територій має велике значення для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Однією з ключових складових розвитку сільськогосподарського сектора є комплексний розвиток сільських територій. Цей процес спрямований на забезпечення стійкого росту сільськогосподарського виробництва, покращення умов праці та життя населення, а також збереження природного середовища.

Початок активного процесу розвитку сільських територій в Україні відзначається з 2015 року, коли був прийнятий Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад". Згідно з цим законом, станом на 1 жовтня 2020 року було створено 907 об'єднаних територіальних громад, з яких 409 - сільські і 205 - селищні, що становить 67,7% всіх об'єднаних територіальних громад [3].

Процес адміністративно-територіальної реформи передбачав також об'єднання 9240 сіл в межах об'єднаних територіальних громад. Збільшення повноважень місцевих громад вимагає гармонізації розвитку сільськогосподарського виробництва та сільських територіальних громад, а також врахування інтересів та ініціатив кожного мешканця села для досягнення високої ефективності виробництва і підвищення якості та безпеки їхнього життя на цій основі.

Отже, розвиток сільського господарства в регіонах сприяє не лише забезпеченню продовольчої безпеки, але і створенню робочих місць у сільській місцевості, підвищенню доходів сіль-

ського населення та підтримці сталого розвитку регіонів. Ця стратегія сприяє вирівнюванню економічних можливостей між міськими та сільськими територіями і зміцнює сталість регіональних економік.

Іншими, не менш важливими, напрямками автори вважають також:

- розвиток освіти і науки в регіонах, що сприяє підвищенню рівня освіченості населення, підготовці висококваліфікованих кадрів, підтримці наукових досліджень і інноваційного розвитку;

- підтримка малаго і середнього бізнесу, що сприяє створенню робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності, розвитку інновацій і економічному зростанню в регіонах;

- регіональна кооперація, що сприяє створенню синергії між регіонами, що дозволяє досягати кращих результатів у розвитку та стимулюванні економічного росту;

- публічно-приватні партнерства, що можуть стати ефективним інструментом для стимулювання економічного розвитку та підвищення якості життя в регіонах.

Усі ці заходи спрямовані на стимулювання регіонального розвитку, зменшення економічних нерівностей і забезпечення сталого економічного зростання по всій території України після воєнних конфліктів чи інших кризових ситуацій.

Висновки. Війна призвела до важких втрат для кожного українця, різних регіонів та територіальних громад. Україні потрібно розпочати планування відновлення вже зараз, оскільки наша країна має можливість на швидке наближення до членства в Європейському Союзі. Тому важливо узгоджувати плани відновлення та регіонального розвитку з європейськими стандартами і набувати довіру міжнародних партнерів до наших планів та їх виконання.

На жаль, скільки триватиме війна, не відомо, і її наслідки будуть відчутні в Україні протягом десятиліть. Тому відкладати відновлення України на потойбічний план не можна, інакше ми втрачимо цінний час. Нам потрібно спрямовувати зусилля не лише на фронті, але й на тилу. Центр та

захід України мають стати основними динамічними центрами нашої економіки. Нові виробництва мають розвиватися тут, відновлюватися закриті підприємства, а сільське господарство має стати багатогалузевим для забезпечення внутрішнього ринку харчовими продуктами.

Сьогодні нам потрібна мобілізація всіх можливих ресурсів – людських, фінансових, технологічних та організаційних – для швидкого відновлення економіки на цих територіях в нинішніх умовах. Якщо ми зможемо ефективно використати можливості тилу для допомоги фронту та збереження національної економіки, то ми зможемо значно швидше відновити регіони та території, які найбільше постраждали від воєнних подій та продовжують руйнуватися.

Перебудова економіки та мобілізація тилу сьогодні – це шлях до прискореного відновлення всіх інших регіонів завтра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
2. ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПІСЛЯ ВІЙНИ <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>.
3. Виклики російсько-української війни для стратегії регіонального розвитку <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-05-02>.
4. Відновлення енергосистеми України йде за графіком, завершено ремонт уже п'яти атомних блоків <https://interfax.com.ua/news/economic/928439.html>.
5. Підтримка промисловості під час війни: вчасна допомога <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-promyslovosti-pid-chas-viyny-vchasna-dopomoha>.
6. Відбудова України після війни: Що варто зробити вже зараз <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/17/705238/>.